

Nerovné zacházení a vícenásobná diskriminace ve zdravotní péči

Článek 21 Listiny základních práv Evropské unie uznává právo nebýt vystaven diskriminaci včetně diskriminace na základě pohlaví, rasového nebo etnického původu a náboženského vyznání nebo přesvědčení. Článek 35 zaručuje všem právo na přístup k preventivní zdravotní péči a na obdržení lékařské péče za podmínek stanovených vnitrostátními právními předpisy a zvyklostmi.

Politické souvislosti

Evropská unie má právní předpisy zakazující diskriminaci ze šesti hlavních důvodů, a to pohlaví, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání nebo přesvědčení, rasy nebo etnického původu a sexuální orientace. Příliš často jsou však lidé diskriminováni z více než jednoho důvodu; tento jev, kterému se dosud dostávalo jen málo pozornosti, zejména v oblasti zdravotní péče, je nazýván „vícenásobná diskriminace“. Ve snaze tuto mezeru vyplnit a prozkoumat souběžné působení faktorů, které mohou představovat překážky rovného přístupu ke zdravotní péči, provedla agentura FRA šetření situace prostřednictvím výzkumu v terénu.

Vícenásobná diskriminace

Vícenásobná diskriminace popisuje situaci, kdy je osoba diskriminována na základě více než jednoho důvodu. Lze ji charakterizovat buď jako:

- **kumulativní**, u níž lze rozlišit konkrétní účinek jednotlivých důvodů, například pokud je starší žena diskriminována na pracovišti z důvodu svého **pohlaví** a v přístupu ke zdravotní péči z důvodu svého **věku**;
- **intersekcionální**, při níž základ diskriminace tvoří kombinace dvou či více znaků. Například romská žena může zažít diskriminaci při porodu v nemocnici nejen proto, že je žena (protože takovou diskriminaci nezažívají všechny ženy), a nejen proto, že je Romka (protože tomuto problému nečelí všichni Romové, například muži nebo starší ženy). Bude se tedy potýkat s diskriminací z důvodu kombinace dvou znaků: protože je současně Romka a žena, která porodila.

Výzkum se zabývá případy „vícenásobné diskriminace“ v oblasti zdravotní péče, kterou zažívají například starší lidé s odlišným etnickým nebo menšinovým původem. Výsledky výzkumu budou příspěvkem do debaty o tom, jak nejlépe řešit vícenásobnou diskriminaci, a přispějí rovněž k diskusím o „horizontální směrnici“ navrženou Evropskou komisí, která by rozšířila ochranu proti diskriminaci na další důvody mimo oblast zaměstnání.

Právní rámec v EU

Z právního hlediska existují při řešení vícenásobné diskriminace v přístupu ke zdravotní péči dva problémy:

- Právní předpisy EU chrání před diskriminací v přístupu ke zdravotní péči pouze na základě pohlaví a rasového nebo etnického původu. Navrhovaná „horizontální směrnice“, která by zajistila i ochranu před diskriminací ze všech ostatních důvodů, a sice náboženského vyznání nebo přesvědčení, zdravotního postižení, věku a sexuální orientace, je stále ve fázi jednání.
- Právní předpisy EU a právní předpisy většiny členských států EU vícenásobnou diskriminaci výslovně nerozlišují ani neobsahují ustanovení o tom, jak ji řešit.

V důsledku toho mohou mít oběti vícenásobné diskriminace problémy s úspěšným podáváním žalob u soudu nebo jakéhokoli jiného orgánu pro řešení stížností. Kromě toho nejsou političtí činitelé povinni k vícenásobné diskriminaci přihlížet při formulování politik určených ke zlepšení rovného přístupu ke zdravotní péči.

Projekt agentury FRA věnovaný vícenásobné diskriminaci

Zdravotní péče je důležitá pro každého. Někteří lidé mohou zažít diskriminaci v přístupu ke zdravotní péči z různých a často složitých důvodů. Proto je nutné lépe porozumět zranitelným místům těch, kdo mohou pociťovat diskriminaci v důsledku souběžného působení mnoha faktorů, jako je věk a/nebo pohlaví a/nebo etnický původ a/nebo zdravotní postižení. V této souvislosti uskutečnila agentura FRA projekt, jehož cílem bylo konkrétně:

- **rozpoznat překážky** a zkušenosti s diskriminací, které brání v přístupu ke službám zdravotní péče nebo, jinými slovy, posoudit, jak snadné je získat zdravotní péči pro osoby více ohrožené vyloučením v důsledku souběžného působení faktorů, jako je věk a/nebo pohlaví a/nebo etnický původ a/nebo zdravotní postižení,

- **zmapovat politiky** v členských státech EU určené ke zlepšení služeb v oblasti zdravotní péče a kvality zdraví pro takové osoby,
- určit způsoby, jakými mohou **zdravotničtí pracovníci** řešit potřeby takových osob.

Metodika

Agentura FRA určila tři skupiny, které jsou názorným příkladem osob čelících vícenásobné diskriminaci v přístupu ke zdravotní péči:

- ženy z prostředí migrantů/etnických menšin včetně žen se zdravotním postižením, které se snaží získat přístup k péči v oblasti reprodukčního zdraví,
- starší lidé z prostředí migrantů/etnických menšin včetně starších osob se zdravotním postižením,
- mladí lidé ve věku 18 až 25 let z prostředí migrantů/etnických menšin s intelektuálním postižením.

Metodika sběru údajů zahrnuje:

Rozhovory se 180 osobami, které využily služeb zdravotní péče, a to se zaměřením na uvedené tři zranitelné skupiny, a rozhovory se 125 zdravotnickými pracovníky, například s lékaři, zdravotními sestrami a jiným ošetřujícím personálem, stejně jako se skupinami hájícími práva lidí v této oblasti a s tvůrci politik.

Teoretický výzkum, který analyzuje existující literaturu a statistické doklady o nerovnostech v přístupu ke zdravotní péči včetně právního kontextu a „mapování“ politických iniciativ na úrovni EU a na vnitrostátní úrovni v pěti členských státech EU: Česká republika (Praha a střední Čechy), Itálie (Boloňa a Neapol), Rakousko (Víděň a Štýrský Hradec), Spojené království (Londýn a Leicester), Švédsko (Stockholm a Malmö).

Klíčové otázky

Vícenásobná diskriminace

Agentura FRA v roce 2011 v rámci výsledků svého šetření o menšinách a diskriminaci v Evropské unii (EU-MIDIS) zveřejnila dokument *Zaměřeno na údaje 5*, který se týká vícenásobné diskriminace etnických menšin v celé EU. Zpráva zjistila, že u příslušníků etnických menšin je v průměru téměř pětikrát vyšší pravděpodobnost, že zažijí vícenásobnou diskriminaci, než je tomu u příslušníků většinové populace.

Ženy se zdravotním postižením a zdravotní péče

Ženy se zdravotním postižením se mohou potýkat s nerovným přístupem ke zdravotní péči v oblasti reprodukčního zdraví. Zdravotničtí pracovníci například někdy nekomunikují s těmito ženami přímo, ale raději jednájí s jejich pečovateli. Může rovněž docházet k odepírání reprodukčních práv. Existují důkazy o tom, že ženy s intelektuálním a psychosociálním postižením se v některých členských státech EU stávají obětmi nucené sterilizace.

Nerovnosti v přístupu ke zdravotní péči

Ze stávajících důkazů vyplývá, že faktory jako sociální a ekonomické postavení, etnický původ, věk, pohlaví, zdravotní postižení a migrační status mají vliv na úroveň zdraví člověka a na jeho možnost přístupu ke zdravotní péči.

Starší lidé z prostředí etnických menšin a ženy a děti se zdravotním postižením představují příklady zranitelných skupin, jež jsou zvláště ohroženy nerovným zacházením v přístupu ke zdravotní péči. Jinými slovy tyto skupiny mohou čelit vícenásobné nebo intersekcionalní diskriminaci.

Úloha zdravotnických pracovníků

Úloha zdravotnických pracovníků má pro zaručení přístupu ke kvalitní zdravotní péči zásadní význam. Tito lidé jsou často odpovědní za určování toho, kdo může získat přístup ke zdravotní péči a jaké druhy léčby lze nabídnout.

Lékař odmítá zranitelné pacienty

V srpnu 2010 se všeobecný lékař v malém německém městě Hesse rozhodl, že nebude ošetřovat muslimské ženy se šátkem, pacienty bez základních znalostí němčiny a „islámské rodiny s více než pěti dětmi“. Oznámení o těchto nových pravidlech vyvěsil ve své ordinaci.

Poradenství podložené fakty

Na základě shromážděných údajů bude agentura FRA poskytovat poradenství ve věci toho, jak co nejlépe zvládnout vícenásobnou diskriminaci v přístupu ke zdravotní péči v Evropské unii.

Výzkum přispěje k diskusím o přijetí navrhované „horizontální směrnice“ EU, jakož i o tom, jak je otázka vícenásobné diskriminace řešena při tvorbě politik a podávání stížností. Tím se zajistí, aby se důkazy získané při rozhovorech s uživateli zdravotní péče, kteří jsou příslušníky zranitelných skupin, dostaly při rozhodování do popředí.

Výsledky budou představeny ve srovnávací zprávě.

Další informace:

Přehled činností agentury FRA v oblasti vícenásobné diskriminace je k dispozici na internetových stránkách agentury FRA na adrese: fra.europa.eu/fraWebsite/research/projects/proj_multiplerediscriminationhealthcare_en.htm

Zpráva EU-MIDIS Data in Focus 5 (Zaměřeno na údaje 5): „Vícenásobná diskriminace“ je k dispozici na adrese: fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_per_year/2011/pub-multiple-discrimination_en.htm